

Andy Warhol

Hazırlayan: Fulya Turan

Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim
Bölümü, Yüksek Lisans Programı, 20. yy Sanatı dersi
kapsamında hazırlanmıştır.

Haziran, 2011

1. Giriş

20. yy Duchamp'ın pisuarı sergilemesiyle milat bulan, Modernitenin terk edildiği, renkli ve hareketli bir dönem olmuştur. Bu dönem içerisinde Fovizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Soyut, Futurizm, Dada, Neoplastizm, Metafizik resim, Yeni gerçekçilik, Sürrealizm, Lekecilik, Soyut Ekspresyonizm, Pop Sanat ve benzeri akımları çoğu zaman birarada görebilmekteyiz. Moderniteden çok farklı olarak bu dönem içerisinde, aşırı realite, imaj doygunluğu, taklidin gerçek olandan daha güçlü olması, gerçekte var olmayan şeylerin sunulması ve bunların var olanlardan daha güçlü olması; aşağı popüler kültür tarafından yüksek kültür hakimiyetinin bölünmesi; popüler ve yüksek kültürün karışımı; oyun, ironi, resmi ciddiyete tepki; yazılı medyanın fiziki sınırlarının aşılması olarak yüksek-medya; özne (subject) ve iticilik gibi nitelikler pop kültürünün doğması için gerekli ortamı sağlamıştır.

Post Modern döneme, iki büyük Dünya savaşı yaşamış yorgun Avrupa'daki ve soğuk savaşı yoğun bir kültür emperyalizmi ile yürüten ABD'deki sivil hareketler damgasını vurmuştur. Vietnam savaşını protesto, gelişen gençlik ve idealizm tabanlı karşı kültür hareketleri, feminist hareketler ile teknoloji karşıtı kültür hareketleri buna katkı sağlamıştır. 1950'lerin sonu, 1960'ların başında şampanyanın "pop" diye patlaması gibi ortaya çıkıveren "Pop" sanatı tanımlamak için, İngiliz sanatçı Richard Hamilton, "popüler, geçici, harcanabilir, ucuz, seri üretilmiş, genç, espirili, seksi, hileci, göz alıcı, büyük ticaret" gibi sıfatları kullanmıştır. Bu akım kitleri ikiye bölmüş¹; liberaller ve solculara göre avangard sanat onu dölleyen sisteme direnç göstermeli ve eleştirmeliyken, Pop Sanat yayılcı medyanın kapitalist güçler tarafından kullanılmasının bir yan opsiyonu olmuştur. Onlara göre, Pop Sanat eblehçe bir şuur tarafından düşüncesizce sergilenen bir oyundan ibarettir. Oysa, karşı kültür taraftarları bu akımın içinde üretilenlerin içinde alay eden, küçük düşüren yanlar görmüşlerdir. Bu tartışma Andy Warhol'un yapıtları özelinde de sanat dünyasını meşgul etmiş, Warhol'un belki de bilinçli yarattığı "müphemliği" bu gün bile tartışılan bir konu olagelmıştır.

2. Kısa Özgeçmiş:

Şekil 1 - Andy Warhol, Çocukluğu

Andy Warhol 1928-1987 yılları arasında yaşamış Amerikalı ressam ve sinema yapımcısıdır. Çek göçmeni bir ailenin çocuğu olarak Pittsburg'da doğmuştur. 1954-1959 yılları arasında Carnegie Institute of Technology'de okumuş, daha sonra Newyork'da reklamcılık alanında teknik ressam olarak çalışmıştır. 1957'de Art Directors Club nişanını almıştır. 1960'ların başında gündelik, sıradan görüntülerden ve popüler ticari sanattan (film yıldızlarının dergilerde çıkan resimleri, reklamlar, çizgi romanlar, vs.) ilham alan tualler boyamaya başlamıştır.

"The Factory – Atölye/Fabrika"adını verdiği stüdyosunda görüntüleri tekrarlamaya ve seri üretime duyduğu ilgi ile ürünler vermiştir. 1968-1972 yıllarında kendini avant-garde sinema

Şekil 2 - Serigrafi, Marylin Monroe

¹ Richard Leslie, Pop Art , A New Generation of Style, Shf.

Şekil 3 - Empire State Building, Film karesi

yapımcılığına vermiş, Kiss, Empire ve Chelsea Girl'ü bu dönemde çevirmiştir. 1960'ların pop grubu, "The Velvet Underground" Atölye'de üretilmiş; ilk albüm kapakları Andy Warhol tarafından yapılmıştır. Pop simge ve kültlerine düşkün Warhol, kendisi de bir kült figür haline gelmiş ve "Popun Papası (Pope of Pop)" olarak anılmıştır. 1987'de basit bir safra kesesi ameliyatı sonrası komplikasyonlardan NewYork'da ölmüştür.^{2 3}

3. Warhol'un Sanatı:

⁴Norbert Lynton, Modern Sanatın Öyküsü adlı eserinde Andy Warhol'un konularından bahsederken kitlelere mal olmuş imgelerin kullanımını özellikle vurgulamaktadır. Öyle ki, Marilyn Monroe, Elvis Presley, Elizabeth Taylor gibi film yıldızlarının yanı sıra Jackie Kennedy, Warhol'un kendisi gibi kamuoyunun bildiği başka kişiler ve suçlular, ayrıca elektrikli sandalye, otomobil kazaları gibi tüyler ürpertici konular ile inekler, çiçekler gibi zararsız konular da seçtiği temalar arasında yer almaktadır. Herkesce bilinen bu tür imgelerin tual üzerinde tekrar tekrar yinelenmesi ve zaman zaman az çok keyfi bir renk tabakasının da eklenmesiyle, ilgi çekici ölçüde muğlak sonuçlar elde ediliyordu. Bu yaklaşım ile bu imgeler gerçekte olduklarından daha bayağı, daha çekici ya da daha korkunç nitelikler kazanmış oluyorlardı. Böylece bir yandan bu resimlerin tekrarlanan yapılarından kaynaklanan monoton ve sıkıcı özelliği sevilmezken, öte yandan insanların hergün gözlerimizin önünde katledilmesinin, ya da bir takım çıkarlar uğruna tanınmış kişilerin sömürülmelerinin kolaylıkla kabullenilebilirliği fark ediliyordu. Nitekim Marilyn Monroe'nun 1962'deki ölümü basında yas tutma kampanyalarına yol açmıştı. Kennedy'nin 1963'de suikaste kurban gitmesinin ardından Jackie Kennedy'nin bir dizi resmi basılmış, siyahlar içindeki fotoğrafı pek çok kez tekrar tekrar yayınlanmıştı.

Şekil 4 - Serigrafi, Jacklyn Kennedy

Basının bu tutumu ile Warhol'un seri baskıları arasında pek de bir fark olmadığını görmekteyiz. İmgeler sanatta da gerçek hayatta olduğu gibi tekrar tekrar kullanılmaktaydı ve Warhol'un sözde baştan savmacılığı da imgelerin gerçek hayattaki tüketim alışkanlıklarıyla sıradan yöntemlerle çoğaltılıp görselleşmeleriyle örtüşüyordu.

Değerlerin içi boşalıyor, Che Guevara için söylenen hüznü şarkı süpermarketlerde çalınırken, Warhol, Mao'yu serigrafi ile çoğaltıp bir pop figürü haline getiriyordu. Şahıslar bile birer tüketim nesnesi, hatta

Şekil 5 - Serigrafi, Mao

² The Bulfinch Guide to Art History, Shearer West, Shf. 889

³ Modern Sanatın Öyküsü, Norbert Lynton, Shf. 391

⁴ Modern Sanatın Öyküsü, Norbert Lynton, Shf. 294

“marka” haline geliyorlardı.

Oysa, Warhol yapıtlarının bir anlam taşıdığı savını kabul etmez. Nitekim, 1968’de yayınladığı bir demecinde der ki:”*Bir makine olmayı istediğim için bu şekilde resim yapıyorum. Her şeyi bir makina gibi yapmamın nedeni, tüm yapmak istediğimin bundan ibaret olmasıdır. Herkes birbirinin benzeri olduğu zaman korkunç bir sonuç çıkıyor ortaya. Gelecekte herkes onbeş dakika içinde dünyaca ünlü olabilecek... Eğer Andy Warhol hakkında birşey öğrenmek istiyorsanız, resimlerimin yüzeyine, filmlerime ve bana bakın. İşte ben. Ardında hiçbir şey yok.*”⁵

Warhol’a göre çorba kutuları ya da resmettiği kişiler, hepsi aynı reklamcılık sisteminin parçalarıydı. Bu sistemde çorba tenekeleri ya da insanlar eşit tüketim malzemeleri idi, ve aynı amaca hizmet ediyorlardı. Aranılan ündü, bu da “teşhir” ve “satış” yoluyla elde ediliyordu. Kimsenin orjinal bir eser satın almasına gerek yoktu, herkes bir kopya ya da seri üretim malzemesinin sahibi olabilirdi.⁶

Richard Leslie’ye göre konuları zaten meşhurdu, aslında sanatı kullanarak kendini pazarlıyordu. Herkes tarafından bilinen imgeleri seçiyordu ve herkesin kolaylıkla yapabileceği bir yöntemi, serigrafı gibi bir tekniği kullanıyordu. Bu teknik ile sözüm ona yaratıcılık ve el işi gibi sorunları elimine ediyordu. Gerçekten de işlerinde bilerek yapılmış, baskının kaydırılmasıyla elde edilmiş bir baştan savmacılık vardı. Bu “siz de sanatçı olabilirsiniz” , mesajının bir kısmıydı ve Amerika’nın genel olarak modern sanata ilişkin hissettiği “herkes yapabilir” inancından kaynaklanan tezgahlanmış bir mitti. Warhol’un dehası zaten insanları ve sanat sistemini sezgisel olarak anlamadaki üstün yeteneği ve bu ikisinin sıkça çelişki içinde olmaları gerçeğine rağmen grift bir şekilde tümleştirebilmesinde ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak Warhol stratejisini en büyük sanat eseri olan kendisine döndürmüştür. Warhol için amaç, 20. yy’ın yeni, hazır ve nazır kitle iletişim sistemlerinin sayesinde artarak ün elde etmektir. Bu sistemde sahip çıkılan şey, Amerika’daki geliri fazla gelen pazar müşterisinin “yüzlercesi bir taneden daha iyi değil mi” şeklindeki tekinsiz mantığıydı. Bu şartlar altında, sanat dünyası geleceği bu kadar iyi anlayan birine karşı duramadı.

Warhol çevresini meşhur ve sıradan, yüksek ve alçak sınıftan kişilerle donattı. Doğu 47.Caddedeki Stüdyosu pek çok etkinliğin yapıldığı bir yere dönüştü. Sadece görsel sanatlara ilişkin işler yapılmadı, Atölye bir sanat merkezi gibiydi, gerçekten de bir üretim yeri idi. Warhol her ne kadar kendisi “makina olmak istiyorum” demiş olsa da bir makinadan çok daha fazlasıydı; bir çekim merkezi olarak kendisi ve atölyesi madde bağımlıları, zenginler, moda dünyasının ikonlarından oluşan zengin ve çeşitli bir kadroyla çevrelenmişti.

Atölye’de, 1960’ların ortalarında “yıldızlık” üretilmeye başlandı. İlk film şeritleri kamerayı çalıştırıp, örneğin 8 saat saat boyunca Empire State Building’i çekmek, ya da yemeğini yiyen birini çekmekle elde edilmişlerdi. Amaçlı bir şekilde sıkıcı ve banaldılar. Ama Atölye’de bu

⁵ Modern Sanatın Öyküsü, Norbert Lynton, Shf. 294

⁶ Pop Art , A New Generation of Style , Richard Leslie, shf.58-64

filmlerle gelen ün sayesinde öyküsü olan yeni filmler çekilebildi. Gerçi bunların hiç birini Warhol kendisi çekmedi ama, onun adı altında çekildi.

Andy Warhol'un yaratıcılığı tartışma götürmez, öyle ki bugün medyada alışageldiğimiz pek çok işe öncülük etmiştir. Kendi teşhirci kişiliğinin aslında her insanın doğasında yer aldığını anlamış olmalı ki, bugünün reality show'larına ilham veren The Velvet Underground and Nico⁷ ve Haircut⁸ gibi filmler yapmıştır. Medyanın gücünü o denli iyi kavramıştır ki, The Chelsea Girls⁹ seyirciyi tuzağına düşürmekte, gerçek ve kurgunun sınırları bu filmde gözden kaybolmaktadır.

Bir çeşit soyutlama olarak tual resminde örneklerini gördüğümüz nesnelere boyutlarını gerçek boyutlarının çok üzerine çıkarıp, detaylarını ele alan uygulamaların benzerini, zaman boyutunda yaparak, belki de en heyecan verici deneysel çalışmalarından birini Screen Tests¹⁰ ile gerçekleştirmiştir. 500 adet ziyaretçinin portresini 2 dakika 45 saniyelik filmler olarak çekmiş, bu yolla yavaş hızda oynatıldığında saniyede 16 kare olmak üzere 4'er dakika filmler ortaya çıkmıştır. Empire¹¹ State binasını 6 saat boyunca kaydetmiş, yavaş çekim oynatarak 8 saat süren epik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma ünlülerin serigrafisi ile yapılmış işlerini de hatırlatmaktadır. Bu sefer ününden yararlanan yıldız, New York'un simgesi Empire State binası olmuştur. Gene tual resminden alışageldiğimiz kolaj benzeri bir deneysel çalışmayı Horse¹² adlı filmde gerçekleştirmiştir.

Yaptığı filmler içerisinde belki en farklı olan Outer and Inner Space'de¹³ Edie Sedgwick'e duyduğu hatta kendi deyimiyile " belli bir cins aşka en yakın tutkunlukla" güzelliği hayranlıkla kutsamaktaydı. Lupe'da¹⁴ her ne kadar kendisi "güzel ölümün gelmesini beklerken Lupe'un klozetin içinde ölmesinin harikulade olduğunu düşündüğünü" söylese de, çılgının kendi hedeflenenin aksine "sadece yaşamak güzeldir" olmuştu.

Yaratıcılığı, teşhirciliği, kural tanımazlığı yanı sıra cesareti ile yapılmayana yapmış, söylenmeyeni söylemişti. Örneğin, My Hustler¹⁵, homoseksüel sinemanın klasiği olarak kabul edilmiştir. Bike Boy¹⁶, Mario Banana¹⁷ gibi yumuşak porno ya da müstehcen filmlerin yanı sıra adından heyecana kapılıp izlediğimizde hiç müstehcen bir şey göremediğimiz Blow Job¹⁸ gibi filmler de yapmıştır.

⁷ Velvet Underground and Nico, 1966, 16 mm film, siyah beyaz, sesli, 66 dakika

⁸ Haircut, 1963, 16 mm film, siyah beyaz, sessiz, 27 dakika

⁹ The Chelsea Girls, 1966, 16 mm film, siyah beyaz ve renkli, sesli, çift ekranda 204 dakika

¹⁰ Screen Tests, 1964-1966, 16 mm film, siyah beyaz, sesli, saniyede 16 kare, 4 dakika

¹¹ Empire, 1964, 16 mm, siyah beyaz sessiz, 8 saat 5 dakika

¹² Horse, 1965, 16 mm film, siyah beyaz, sesli, 99 dakika.

¹³ Outer and Inner Space, 1965, 16 mm film, siyah beyaz, sesli, çift ekranda 33 dakika.

¹⁴ Lupe, 16 mm film, renkli, sesli, 73 dakika

¹⁵ My Hustler, 1965, 16 mm film, siyah beyaz, sesli, 67 dakika

¹⁶ Bike Boy, 1967-68, 16 mm film, renkli, sesli, 109 dakika

¹⁷ Mario Banana No 1 & No 2, 1964, 16 mm film, renkli, sessiz, 4 dakika, saniyede 16 kare

¹⁸ Blow Job, 1964, 16 mm film, siyah beyaz, sessiz, 41 dakika, saniyede 16 kare.

4. Sonuç:

Warhol ünü herkesten iyi anlamıştı, ün üretimin amacıydı, sanat daha büyük bir bütünün parçasıydı. Kendisinin dediği gibi, “kendisi sanatın formuydu” ve ima yoluyla “bu sizin de doğumdan gelen hakkınız olabilirdi” şeklinde ifade ediyordu. Tarihin onu “onun istediği gibi” anlamasını garantilemek için kendi tarihini kaydetmiş, kendisini ustaca belgelemiş ve arşivlemişti.

Bir kere sistemin içine girdiğiniz ve sistemce işlendiğiniz takdirde, devamlılığı garanti edilemese de ün ile ödüllendirilirsiniz. Warhol’un hep söylenen deyişinde formüle ettiği gibi, sistemin doğası bu değil mi; “herkesin bir kaç dakikalığına ün kazanmaya hakkı olacak”.

Asıl sorun, Warhol bunlara gerçekten inandı mı, yoksa star sistemine bu yolla bir kritik mi getiriyordu? Bunu bilmek belki mümkün değil, ama kesin olan bir şey var ki, 20.yy’ın radikal değişiklikleri dünyayı değiştirdi. Sanatçı da, sanat da hem bu değişimden etkilendi; hem de bu değişimi tetikledi. Pop Sanatın manifestosu yoktu, eleştirmenler tarafından ön plana çıkarılmamış, direkt kendi tüketicisini bulmuştu. En iyimser değerlendirme ile söylenebilecek son söz şu olacaktır: Pop Sanat ve Warhol, aynı zamanda hem sanatı ve onun modernist kurallarını, hem de değişiklikleri meydana getiren kültürü eleştirmiş ve yüceltmişlerdir. Ancak, bu oksimoron ifadeden ziyade şu son söz daha inandırıcı olacaktır: Pop Sanat yayılcı medyanın kapitalist güçler tarafından kullanılmasına alet olarak bugünün marka merkezli ve sanal dünyasına bir kısa yol açmıştır.

Ek-1 İlave Şekiller

Şekil 6 Serigrafı, Elizabeth Taylor

Şekil 7 Serigrafı, Liza Minelli

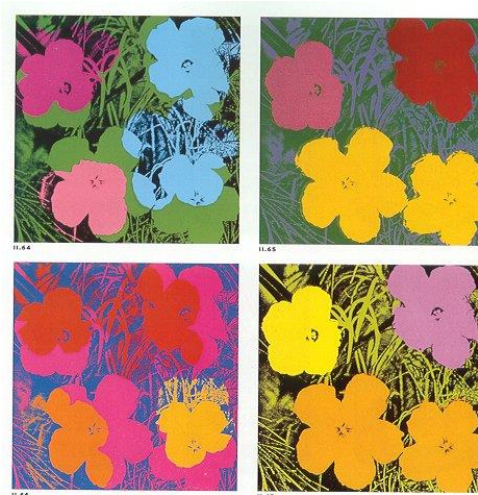
Şekil 8 - Serigrafi, İnekler

Şekil 9 - Serigrafi, Elektrikli Sandalye

Şekil 10 - Pitsburg, Andy Warhol Müzesi

Şekil 11 - Serigrafi, Çiçekler

Şekil 12 - Serigrafi, Andy Warhol

Şekiller

Şekil 1 - Andy Warhol, Çocukluğu	2
Şekil 2 - Serigrafi, Marilyn Monroe	2
Şekil 3 - Empire State Building, Film karesi	3
Şekil 4 - Serigrafi, Jacklyn Kennedy	3
Şekil 5 - Serigrafi, Mao	3
Şekil 7 Serigrafi, Liza Minelli	6
Şekil 6 Serigrafi, Elizabeth Taylor	6
Şekil 8 - Serigrafi, İnekler	7
Şekil 9 - Serigrafi, Elektrikli Sandalye	7
Şekil 10 - Pitsburg, Andy Warhol Müzesi	7
Şekil 11 - Serigrafi, Çiçekler	7
Şekil 12 - Serigrafi, Andy Warhol	7